

3. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. 124 p.
4. Kramsch C. Context and Culture in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press, 1993. 295 p.
5. Conseil de l'Europe. Cadre européen commun de référence pour les langues. Paris: Didier, 2001. 192 p.
6. Nida E. Language and Culture. Shanghai: Foreign Language Education Press, 2001. 157 p.
7. Hall E. T. Beyond Culture. New York: Anchor Books, 1976. 320 p.

Іван ЛУЧКА

*Асистент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
luchka.ivan@gmail.com*

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап реформування національної системи загальної середньої освіти, що реалізується через стратегічні орієнтири концепції «Нова українська школа», характеризується кардинальною зміною методологічних парадигм. Центральне місце в цьому процесі посідає перехід від знання-центричного підходу, спрямованого на пасивне засвоєння учнями готового масиву інформації, до компетентнісного та антропоцентричного підходів. Трансформація першого (початкового) рівня загальної середньої освіти вимагає чіткого переосмислення не лише технологічних, дидактичних чи суто прагматичних результатів навчання, а й глибинного аксіологічного (ціннісного) наповнення кожної освітньої галузі.

Математична освітня галузь традиційно і тривалий час розглядалася як інструментальна та суто прагматична дисципліна, що покликана формувати в молодших школярів базові обчислювальні навички, логічне мислення та первинні просторові уявлення. Проте в умовах гуманізації сучасної школи математика постає як потужне інформаційне та виховне поле, здатне виступати ефективним засобом трансляції соціокультурних, національних та загальнолюдських цінностей. Аксіологічний вимір початкової математичної освіти нормативно зафіксований у Державному стандарті початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади моделювання змісту освіти, виховного потенціалу навчання та теорії підручникотворення у початковій школі досліджували відомі українські вчені

(Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Савченко та ін.). Окреме фундаментальне значення для розв'язання окресленої нами проблеми мають концептуальні праці професора Я. Кодлюк. У контексті дослідження теоретичних основ підручникотворення дослідницею було детально обґрунтовано архітектоніку та функціональне навантаження навчальних книг для початкової школи. Зокрема, у своїй докторській дисертації Я. Кодлюк наголошує на важливості *прогностичної функції* навчальної літератури, вказуючи, що змістове наповнення підручника має виступати «носієм випереджувального відображення дійсності», віддзеркалюючи перспективні соціокультурні та ціннісні запити суспільства [4, с. 19].

У контексті нашого дослідження це означає, що Державний стандарт початкової освіти виступає первинною ціннісною матрицею, яка через прогностичну та виховну функції навчальної книги згодом безпосередньо впроваджується в освітній процес початкової школи. Разом з тим, цілісний аналіз аксіологічних смислів, імпліцитно закладених у змістових лініях Державного стандарту початкової математичної освіти, потребує додаткового науково-педагогічного висвітлення.

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз Державного стандарту початкової освіти (математична освітня галузь) з метою виявлення та класифікації його аксіологічних орієнтирів та визначення методичних шляхів їх реалізації в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Державний стандарт початкової освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 року, є базовим нормативним документом, що визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та загальний обсяг навчального навантаження здобувачів [1]. Філософсько-педагогічною основою цього документа є Концепція «Нова українська школа», яка проголошує орієнтацію на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь [2].

Реалізація аксіологічного потенціалу математики здійснюється за допомогою інтеграції так званих *наскрізних умінь* (читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими) [1].

Шляхом системного аналізу дескрипторів та обов'язкових результатів навчання математичної галузі, нами було виокремлено три домінантні аксіологічні блоки, які держава закладає в нормативний зміст математичної освіти першого рівня:

1. Екологічні цінності та ідеологія сталого розвитку. У сучасному глобалізованому світі екологічна культура є базовою цінністю людського буття. Державний стандарт початкової освіти інтегрує цей орієнтир у математичний контекст через вимоги до вміння учнів застосовувати математичні методи для вирішення практичних завдань екологічного спрямування [1]. Математика стає інструментом раціонального сприйняття світу: дитина вчиться оперувати даними про збереження природних ресурсів.

Згідно з вимогами обов'язкових результатів навчання, вже наприкінці першого циклу навчання (2 клас) здобувач освіти має вміти *«оцінювати правильність розв'язання практичних ситуацій з позицій бережливого ставлення до природи та ресурсів»*. На другому циклі (4 клас) цей ціннісний орієнтир ускладнюється до вміння аналізувати прості графіки, діаграми та таблиці, що відображають екологічні процеси (наприклад, динаміку висаджування дерев, обсяги споживання води, рівень сортування та вторинної переробки сміття). Математика формує прагматичне розуміння того, що збереження природи — це вимірювана, точна і життєво необхідна цінність.

2. Громадянсько-патріотичні цінності та національна ідентичність. Наскрізна лінія громадянської компетентності реалізується в математичній освітній галузі через насичення інформаційного поля завдань соціокультурним та етнопедагогічним контентом. Стандарт орієнтує методистів та вчителів на те, що математичне моделювання має відбуватися на матеріалі, який відображає географічне, історичне та культурне багатство України [1; 2].

Ціннісний вимір громадянськості в математиці виявляється у використанні числових даних, що характеризують державні символи, видатні архітектурні пам'ятки України (зокрема, замки та храми Західного регіону, що актуалізує історичну пам'ять рідного краю), просторові характеристики географічних об'єктів (довжина українських річок, висота Карпатських гір). Обчислювальна діяльність учня перестає бути абстрактною; вона перетворюється на процес пізнання власної держави, виховання гордості за її досягнення та формування стійкої національної самосвідомості.

3. Цінність здоров'я, безпеки та життєвої працелюбності (фінансова грамотність). Здоровий спосіб життя, безпека життєдіяльності та раціональна економічна поведінка є важливими ціннісними орієнтирами, які Державний стандарт інтегрує в математику з перших років навчання [1]. Математична освітня галузь вимагає формування в молодших школярів уміння здійснювати розрахунки, пов'язані з дотриманням режиму дня, оцінкою збалансованого харчування (калорійність, вітамінний склад), та аналізом безпечних маршрутів руху (просторова орієнтація на основі правил дорожнього руху).

Особливу аксіологічну вагу має лінія *«Підприємливість та фінансова грамотність»*. Стандарт визначає, що учень має навчитися оперувати грошовими одиницями, здійснювати прості розрахунки вартості товарів та послуг, планувати умовний кишеньковий чи сімейний бюджет [1]. Через ці математичні дії дитині прищеплюються цінності працелюбності, поваги до праці батьків, раціонального споживання та фінансової відповідальності, що є критично важливим для соціалізації особистості в сучасному суспільстві.

Методичні аспекти вдосконалення освітнього процесу. Успішна імплементація аксіологічного виміру Державного стандарту початкової математичної освіти в реальну практику початкової школи вимагає модернізації методичного інструментарію вчителя. Основними шляхами вдосконалення цього процесу є:

- *Конструювання інтегрованих уроків-проектів.* Математичний матеріал має поєднуватися з інтегрованими курсами («Я досліджую світ», мистецтво), що дозволяє комплексно впливати на емоційно-ціннісну сферу дитини.

- *Трансформація структури сюжетної задачі.* Відповідно до прогностичної моделі підручника, описаної Я. Кодлюк [4], сюжети завдань мають випереджати пасивний досвід дитини, пропонуючи їй розв'язання реальних соціальних та життєвих ситуацій.

- *Впровадження інтерактивних технологій.* Використання кейс-методу, дидактичних ігор екологічного та економічного спрямування, де математичний розрахунок є ключем до прийняття ціннісного рішення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, теоретичний аналіз Державного стандарту початкової освіти свідчить, що математична освітня галузь володіє потужним і системним аксіологічним потенціалом. Сучасні державні орієнтири змістили фокус математики з техноцентричного націлювання на формування життєцентричної, соціально відповідальної, екологічно свідомої та патріотично налаштованої особистості молодшого школяра.

Перспективи подальших наукових пошуків у цьому напрямі вбачаємо у детальному дослідженні варіативних авторських концепцій сучасних підручників з математики для початкової школи з метою виявлення найбільш ефективних методичних моделей практичної реалізації закладених у Стандарті ціннісних пріоритетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції Постанови КМУ № 688 від 24.07.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
3. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. Київ : Наш час, 2006. 368 с.
4. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення у галузі початкової освіти України (1960–2000 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2005. 36 с.

Олександр БЕЗРУКОВ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
sashabezrukownmail@gmail.com*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВА ЦІННІСНА ЗАСАДА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ З КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, впровадження систем штучного інтелекту та автоматизація процесів відкривають перед людством безпрецедентні можливості. Разом з тим вони створюють нові, раніше невідомі етичні та аксіологічні виклики. Світові глобальні кризи, а для нашого суспільства – ще й виклики повномасштабної російсько-української війни і майбутнього післявоєнного відновлення, можуть зробити технології як інструментом творення і захисту, так і зброєю чи засобом маніпуляції. Зважаючи на це, ціннісний вимір професійної підготовки ІТ-фахівців нині кардинально змінюється.

У сьогоденні фахівець з комп'ютерних наук – це не лише технічний фахівець, який володіє мовами програмування та навичками адміністрування мереж. Насамперед це архітектор нового цифрового середовища, рішення якого впливають на рівень інформаційної безпеки, конфіденційність даних, а також психологічний спокій мільйонів користувачів. Відтак, соціальна відповідальність трансформується з бажаної «soft skill» (м'якої навички) на базову ціннісну засаду професійної підготовки. Неабиякого значення ця проблема набуває при підготовці фахових молодших бакалаврів, оскільки вказаний освітньо-професійний ступінь є базисом, що створює первинну професійну ідентичність здобувача освіти. Очевидним є той факт, що саме у цей період має місце формування етичних норм та ціннісних орієнтирів, з якими молодий фахівець вийде на ринок праці.